

УДК 81'44'373.7(811.111+811.161.2)

ББК 81.432.1–33+81.411.1–33

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ *CRIME/ЗЛОЧИН* У ПАРЕМІЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

СНІЦАР В.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена дослідженню лінгвокультурної специфіки концепту CRIME / ЗЛОЧИН у паремійному фонді англійської та української мов. Здійснено зіставний аналіз паремійної об'єктивації концепту CRIME / ЗЛОЧИН в англійській та українській мовах. Виявлено універсальні й етноспецифічні уявлення англосаксонського й українського етносів про злочин. Окреслено вплив фольклору на розвиток правового мислення британців і українців.

Ключові слова: паремія, паремійний фонд, об'єктивація концепту, лінгвокультурна специфіка, англосаксонський і український етноси.

The article focuses on the linguo-cultural specificity of the concept CRIME / ЗЛОЧИН in the paremiological corpus of English and Ukrainian languages. The comparative analysis of paremiological representation of the concept CRIME / ЗЛОЧИН in English and Ukrainian languages has been conducted. Universal and ethnospecific conceptions of Anglo-Saxon and Ukrainian ethnoses of the phenomenon of crime have been revealed. The influence of folklore on the development of legal thinking of Britons and Ukrainians has been described.

Key words: paroemia, paremiological corpus, concept representation, linguo-cultural specificity, Anglo-Saxon and Ukrainian ethnoses.

Дослідження пареміологічного фонду національних мов як джерела виявлення специфіки етнічної свідомості посідає чільне місце в сучасних лінгвокультурологічних студіях. У пареміях в експліцитній формі простежується зв'язок мови з культурою етносу, з його національно-культурними цінностями та сценаріями комунікативної поведінки самих мовних особистостей. Фольклор як соціально-культурний феномен, окрім іншого, відображає правову дійсність, характерну для духовного потенціалу суспільства на конкретному етапі його історичного розвитку. У зразках усної народної творчості, особливо тих, що належать до паремійного фонду і становлять юридичні прислів'я і приказки багатьох народів світу, втілено інтелектуально-духовну традицію конкретного періоду як усталену сукупність загальних схем, зразків, категорій мисленнево-духовного пізнання світу, смислів і значень, ідей і принципів, стереотипів та кодів мислення, що згодом трансформувалися у правове мислення.

Актуальність пропонованої наукової розвідки зумовлена загальним спрямуванням сучасних контрастивних лінгвістичних досліджень на виявлення універсального й етноспецифічного в національних мовних картинах світу і, зокрема, на розкриття онтологічних засад правових субстанцій фольклорної спадщини англосаксонського й українського етносів.

На сучасному етапі численні філологічні розвідки спрямовані на виявлення спільних і специфічних рис у національно-мовних системах, зокрема й кризь призму паремій. Проблеми визначення світогляду народів через мовні одиниці, зокрема й паремійні, знаходимо у працях класиків лінгвістичної думки: Л. Вайсгербера [4], В. Гумбольдта [6], О. Потебні [15], сучасних дослідників: М. Алефіренка [1], О. Близнюк [3], І. Голубовської [5], Т. Космеди [9], З. Коцюби [10], О. Куніна [12], О. Левченко [13], В. Мокієнка [14], В. Телії [18], В. Ужченка [20] та ін. Звернення до такого об'єкта спостереження дозволяє дослідити взаємодію мови й культури, колективної мовної свідомості й мови в етнічній свідомості людини.

Однією з важливих передумов розв'язання актуальних завдань сучасної юриспруденції є формування системи правових цінностей, в якій визначальне місце займає професійна правова культура. Онтологічні засади правових субстанцій фольклору найвиразніше відображаються в пареміографії. За останні роки зростає зацікавленість учених до вивчення правової свідомості у пареміологічній спадщині різних народів [8; 9; 11; 16; 17; 21; 22; 23]. Ученими розглядалися різні аспекти відношення людини, права і цінностей, серед яких важливе місце посідає фольклор як соціально-культурний феномен. Паремійні тексти певною мірою вербально фіксують якусь норму звичаєвого права або ж містять ставлення до якогось правового звичаю чи факту. Йдеться про досить широкий спектр суджень з приводу найрізноманітніших життєвих ситуацій, справ і вчинків людини, її намірів, а також про врегульовані правовими нормами соціальні стосунки.

Мета статті полягає у розкритті особливостей репрезентації концепту CRIME / ЗЛОЧИН у паремійному фонді англійської та української мов, що дасть змогу відтворити в мовній свідомості англосаксонського й українського етносів багатовіковий досвід інтроспекції уявлень про це суспільне явище.

Завдання:

- відібрати з лексикографічних джерел паремійні одиниці, що відбивають особливості концептуалізації уявлень про злочин представників британської та української лінгвокультур;
- на основі результатів процедури когнітивної інтерпретації паремій виявити смисли, закодовані у прислів'ях, що стосуються досліджуваного концепту;
- здійснити зіставний аналіз паремійної об'єктивації концепту CRIME / ЗЛОЧИН в англійській та українській мовах і виявити універсальні й етноспецифічні уявлення англосаксонського й українського етносів, репрезентовані в пареміях, про досліджуваний феномен.

Історія розвитку людства свідчить, що злочин є надзвичайно давнім суспільним явищем. Уявлення про закон як про норму чи правило, а також про його взаємозв'язок з владою, що визначає імперативний характер закону, є константною поняттєвою моделлю у всіх культурах. У всіх європейських культурах поняттю *закон* протистоїть поняття *беззаконня* як *позитивне* і *негативне*. Міфологічній свідомості, яка панувала в дохристиянський період, властиві такі оцінні опозиції, як “добро – зло”, “природний космос”, що протиставлявся як “світ порядку” – “хаосу”, “світові безпорядку”. Основні механізми життя можна звести до боротьби хаосу (деструктивного початку) і космосу (конструктивного початку) [2, с. 7]. В юридичній сфері це виражається у зіткненні норми (закону) і антинорми (беззаконня).

В англійській та українській паремійних картинах світу простежується перетин концепту CRIME / ЗЛОЧИН із такими концептами, як LAW, EVIL, SIN, THIEF, THEFT та їхніми українськими корелятами. У зіставлюваних пареміосферах концепту CRIME / ЗЛОЧИН зафіксовано 11 спільних та 23 відмінні концептуальні ознаки (див. Табл. 1 – Табл. 2).

Таблиця 1

Спільні концептуальні ознаки паремійної зони концепту CRIME / ЗЛОЧИН

КО		ПО	
		англ. м.	укр. м.
1	‘онтологічна гріховність людини’	2	7
2	‘привабливість гріха’	4	4
3	‘нерівність людини перед законом’	4	5
4	‘спритність злодія’	1	10
5	‘репутація злодія’	2	1
6	‘табування посягань на чуже’	1	11

Продовження табл. 1

7	‘скрута та голод як потужні стимули злочинства’	1	6
8	‘спокуса як мотив злочинства’	1	1
9	‘зв’язок злочинства з брехнею’	1	2
10	‘осуд злочинства суспільством’	2	4
11	‘професійна належність злодія’	4	12
	Усього:	23	63

Таблиця 2

Відмінні концептуальні ознаки паремійної зони концепту CRIME / ЗЛОЧИН

КО	ПО	КО	ПО	
		англ. м.	укр. м.	
1	‘відсутність добра – зло’	1	‘зло – лихо’	20
2	‘антропоцентричність зла’	5	‘зло – недоля’	12
3	‘правда викликає страждання й біль’	3	‘тіло – джерело гріха’	1
4	‘параметризація зла за кількістю’	1	‘душа – джерело гріха’	2
5	‘онтологічна сутність правди’	4	‘матеріальність гріха’	5
6	‘надмірна довіра і недбальство як чинники, що стимулюють злочинство’	2	‘гріх – суб’єкт дії’	2
7	‘зволікання і відкладання справ крадуть час’	1	‘гріх – порушення посту’	2
8	‘війна породжує злочинство’	1	‘правда кривду переможе’	3
9	‘доньки – злодії’	1	‘домінування правди над кривдою’	4
10	‘вдови з дітьми – злодії’	1	‘розповсюдженість злочинства’	2
11	‘слуги – злодії’	1	‘патологічна схильність злодія до брехні’	3
			‘п’яний і злодій – рідні брати’	1
	Усього:	21		57

*КО – концептуальна ознака. ПО – паремійна одиниця

При концептуалізації уявлень про порушення порядку актуалізуються ідеї, що відображають архаїчні міфопоетичні уявлення. У праоснові поняття *злочин* лежить концепт *зла*. Зло розглядається як вияв неупорядкованості (хаосу), що в діалектичному зв’язку з космосом (порядком) утворюють цілісність світу. У “наївній” моделі світу представників британської лінгвокультури *відсутність добра сприймається як зло*: *It is an ill wind that brings nobody good* [33, p. 402]. *Зло має антропоцентричне спрямування* (спрямовано на людину) і може проявлятися у *негативних вчинках людини*: *Ill deed cannot bring an honour* [33, p. 398]; *He that has an ill name is half hanged* [33, p. 427]; *He dies like a beast who has done no good while helived* [33, p. 422] або може бути *джерелом негативних рис або звичок людини*: *Covetousness is the root of all evil* [33, p. 180]; *Ill luck is worse than found money* [33, p. 398]. *Зло параметризується за кількісними показниками*: *Mischiefs come by the pound and go away by the ounce* [33, p. 528].

У східнослов’янській міфології злі духи, які приносять у дім нещастя, асоціювалися із такими людиноподібними міфологічними персонажами, як *Лихо*, *Біда*, *Недоля* та ін. Асоціація *‘зло – лихо’* передбачає взаємозв’язок зла з лихом, тобто “ч.-н. поганим, злим, недобрим”: *Під людей карає, а сам лихо робить* [29, с. 358]; *Лихая доля і під землею здибає* [29, с. 47];

Де лихо пристане, там і трава в'яне [28, с. 126]. Концептуальна ознака 'зло – недоля' об'єднує паремії, в яких зло зіставляється з лихою долею, нещасливим життям: *Недоля не займе, кого доля береже* [28, с. 51]; *Хто сам у злиднях плаче, той і в других недолю бачить* [28, с. 51].

Гріх – один із головних концептів християнської етики. В англійській та українській мовах у літературному і діалектному вжитку гріх тлумачиться як порушення будь-якого закону (закону Божого чи закону Природи), норми, правила. Етимологом англ. *sin* є праїндоевропейське **es-ont-*, дієприкметник теперішнього часу, утворений від основи **es-* зі значенням "бути". Значення "той, хто дійсно є винним" розвинулося з лат. *sons* (gen. *sontis*) "винний, злочинний", утворене від *esse* "to be, that which is" (той, який є) [30]. Стійкість значення, що відбиває ідею відхилення, відступу, недозволеного виходу за встановлену межу (пор. др. *зрішити* "промахнутися, не влучити в ціль"; "пропустити"; "згрішити" [27, с. 399]), дає підстави для підтримки версії щодо зв'язку етимології псл. **grěxъ* з індоєвропейським коренем зі значенням "кривизни" [19, с. 10]. Дійсно, ця ознака у слов'янських мовах часто набуває етичного й ідеологічного осмислення, значення "кривий, неправильний" протиставляється "прямому" як правильному, істинному.

В паремійному фонді британців і українців репрезентовані висловлення, об'єднані спільною концептуальною ознакою 'онтологічна гріховність людини', які ілюструють ідею вродженої гріховності будь-якої людини, нездатності протистояти гріху в земному житті: англ. *Every man has his faults* [32, р. 103]; *Let him who is without sin cast the first stone* [33, р. 487]; укр. *Всякий чоловік не без гріха* [28, с. 43]; *Чоловік що ступить, то згрішить* [28, с. 43]; *Адам з'їв кистичку, а у нас оскома на зубах* [28, с. 43]; *Аби гріх, люди знайдуться* [28, с. 43].

Гріх – це таїна, яку важко пізнати до кінця. Всі здійснювані людиною гріхи емоційно привабливі, бо сама природа гріха коріниться в незрілості її емоційно-вольової сфери. 'Привабливість гріха' пов'язана зі 'спокусою' того, що гріх може принести радість і щастя: англ. *An open door may tempt a saint* [33, р. 246]; *The less the temptation is to sin, the greater is that sin* [33, р. 246]. Людині притаманні прагнення порушити встановлені правила та норми, інколи кажуть, що 'гріх солодкий': англ. *Stolen fruit is sweet* [33, р. 308]; *Stolen waters are sweet* [33, р. 308]; укр. *Солодко згрішити, гірко покутувати* [26, с. 314]; *Йому згрішити, як хліба вкусити* [26, с. 314]; *Кілько смаку, тільки й гріху* [28, с. 43].

Християнські уявлення про божественну природу душі і гріховність тіла репрезентовані в паремійному арсеналі української мови. 'Тіло як джерело гріха' протиставляється не душі, а розуму, свідомості: *Рука згрішила, а голова в одвіті* [26, с. 314]. Разом з тим 'джерелом гріха в людині є душа', і гріх, який уражує душу, виявляється у хворобах і стражданнях тіла: *Душа згрішить, а тіло покутує* [26, с. 314]; *Душа согрішила, а тіло відбувається* [26, с. 314]. Гріх може розумітися як 'дещо матеріальне, як річ, яку можна сховати, утаїти': *Ніде гріха діти* [28, с. 43]; *Нічого гріха таїти* [28, с. 43]; *Гріх не личком зав'язати, та під лавку сховати* [28, с. 43].

Гріх в українській побутовій свідомості сприймається як *суб'єкт дії*: він може "напасти": *Гріх по дорозі біг та до нас плиг* [28, с. 43]; *Гріх не йде в губу, та з губи* [28, с. 43]; "причепитися" до людини: *Самі в гріхах, як в реп'яхах, а ще й людей судять* [26, с. 313]. Народна мудрість протестує проти суто "тілесного" розуміння гріха і визнає 'порушення посту мени серйозним гріхом, ніж лайка': *Не те гріх, що в рот піде, а те, що з рота вийде* [26, с. 313]; *Гріх не йде в губу, а з губи* [28, с. 43].

В англійській культурі порушення закону співвідноситься з порушенням правила, норми: лексема *law* походить від дангл. *lagu* "law, ordinance, rule, regulation; district governed by the same laws", що, в свою чергу, сягає дісл. **lagu* "something laid down or fixed" [31, р. 1774], тобто закон співвідноситься з установленим правилом.

Ідею *‘нерівності людини перед законом’* відбито в мовній свідомості британців і українців. У пареміях, що витлумачують це твердження, відображено сприйняття законів представниками британської та української лінгвокультури як таких, що є несправедливими, закріплюють станові привілеї, право сильного та пов'язані з ним свавілля й усвідомлене ігнорування цінності права: англ. *Might goes before right* [32, р. 216]; *One law for the rich, and another for the poor* [32, р. 185]; *The weakest goes to the wall* [32, р. 348]; укр. *Закон як дшило, як повернули, так і вийшло* [25, с. 51]; *Закон, як павутина: чміль проскочить, а муха заплутається* [25, с. 51]; *Де гроші говорять, там закони мовчать* [25, с. 51]; *Той, хто силу має, винним не буває* [29, с. 33].

В українській культурі порушення закону співвідноситься з порушенням порядку, виходом за встановлену межу. Семантичні компоненти слова *закон*, за давніми переконаннями, свідчать про дуальність простору “кінець – початок”. Зв'язок з уявленнями про обмежений простір реконструюється з праслов'янського кореня *kop – “кінець, початок, межа”, пов'язаного з іє. *kop- / ken – “виникати, починати(ся)” [24, с. 227]. Формулювання “порушення закону” означає вихід за встановлену межу, що відокремлює упорядкований світ від наколишнього хаосу.

Поняття *правди* в паремійному фонді англійської мови корелює зі *‘стражданнями та болем’*: *A reproach stings because its true* [33, р. 702]; *Truth has a scratched face* [33, р. 787]; *Nothing hurts more (worse) than truth* [33, р. 587]. Британцям властиве осмислення *‘онтологічної сутності правди’*: вони вірять в *‘ідеали правди’* та *‘торжество справедливості’*: *Truth will conquer, falsehood will kill* [33, р. 820]; *Truth will out* [33, р. 821]; *Truth will come to light* [33, р. 821].

Специфіка слов'янської правової традиції, на думку В.В. Іванова та В.М. Топорова, полягає в архаїчній нерозчленованості понять *права, справедливості і закону*, які мають божественне походження [7, с. 234]. Ідеї істинності поєднуються у терміні *правда*, що походить від праслов'янського *pravъ “правий, правильний, справедливий”, який представлений розгалуженою групою похідних, що виражають ідею правильності, справедливості: *право, справедливість, праведний, правосуддя* тощо. У міфологічній свідомості значення “прямий, правильний” вступає в опозицію зі значенням “кривий, неправильний”. Протиставлення *правди, правоти* (та інших похідних від псл. *pravъ) і *неправоти, кривди* пронизує всю термінологію найдавніших слов'янських правових текстів. Український етнос фіксує амбівалентну оцінку цих феноменів: з одного боку, паремії, об'єднані концептуальною ознакою *‘правда кривду переважить’* (*Правда і з дна моря виринає, а неправда потонає* [29, с. 45]; *Правдою весь світ зійдеш, а неправдою ані до порога* [29, с. 45]; *Маленька правдонька всі неправди переважить* [29, с. 46]), відображають морально-етичні ідеали українського народу, віру в перемогу правди над кривдою, справедливості над беззаконням; з іншого боку, паремії, що належать до когнітивного твердження *‘домінування кривди над правдою’* (*Правда в постолах, а кривда в чоботях* [29, с. 46]; *Нема в світі правди, правда замирає, а тяжка неправда весь світ пожирає* [29, с. 46]; *Я прийшов за своєю кривдою, а вашою правдою* [29, с. 47]; *Правда за горами, а кривда за плечима* [29, с. 47]), відображають соціальну нерівність в українському суспільстві, панування культу сили, грошей, беззаконня, несправедливості та втрати моральних орієнтирів.

Найчисельнішою в паремійному фонді англійської і української мов є група паремій, які репрезентують концепт ТНЕФТ / ЗЛОДІЙСТВО (20 паремійних одиниць англійської мови і 53 паремійні одиниці української мови), що свідчить про соціальну значущість цього виду злочину для британської і української лінгвокультури. Український та англосаксонський етноси фіксують негативну конотацію злочинства як антисоціального явища та чітку настанову заробляти на життя чесною працею. До когнітивного твердження *‘осуд злочинства суспільством’* належать паремії: *Better beg than steal* [33, р. 167]; *Ill-gotten goods never prosper* [33, р. 398]; *Краще прясти, чим красти* [25, с. 56]; *Зароблений сухар лучче краденого бублика* [25, с. 56]; *Злодійський грош не піде впрок* [25, с. 58].

Універсальним маркером *чужого* в пареміях зіставлених мов є *крадене*. В обох лінгвокультурах існують прислів'я та приказки, що табуують '**посягання на чуже**': англ. *Don't gaze at another's cake but get up and see what you can bake* [33, p. 185]; укр. *На чужий коровай очей не поривай, а свій май* [28, с. 429]; *Не сунь носа до чужого проса* [28, с. 429]; *На чуже пионце укріпцю не приставляй* [28, с. 429]; *Чуже переступи, а не візьми* [28, с. 429].

'**Скрута та голод**' є потужними стимулами до злочинства. Приклади засвідчують, що у несприятливих обставинах людина змушена красти: англ. *Necessity knows no law* [33, p. 570]; укр. *Борг мутить, а голод краде* [25, с. 57]; *Голод мучить, а нужда краде* [25, с. 57]; *Голоді бреше, і краде* [25, с. 57]; *Голодна собака і в свого господаря вкраде* [25, с. 57].

Одним із мотивів, що стимулює злочинство, є '**спокуса**': англ. *He that shows his purse tempts the thief* [33, p. 369]; укр. *Лихий схов і доброго спокусить* [25, с. 57]. В англійських та українських пареміях простежується тісний зв'язок '**злочинства з брехнею**': англ. *Show me a liar, and I will show you a thief* [33, p. 768]; укр. *Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти* [29, с. 304]; *Пожартував злодій: в четвер вмер, а в п'ятницю встав та й коня вкрав* [29, с. 303].

В англійській та українській народній свідомості '**репутація людини, що одного разу вкрала, заплямована назавжди**': англ. *Once a thief, always a thief* [33, p. 594]; *Once a knave, and ever a knave* [33, p. 592]; укр. *Один раз украв, а на весь вік злодієм став* [29, с. 303].

В українській свідомості більшою мірою аніж в англійській акцентується ознака '**спритності злодія**': англ. *A good thief is ever lief* [33, p. 330]; *Майстер читати, писати й з горщиків хватати* [28, с. 489]; *Майстер до чужих кайстер* [28, с. 489]; *Із-під стоячого підосху випоре* [28, с. 489]; *Ні з чим не розминеться* [28, с. 489]; *Цуп-луп, та й в кишеню* [28, с. 489]; *Миш не одну має діру до ями* [28, с. 490]; *Руками дивиться, а очима лапає* [28, с. 489].

В англійському й українському паремійних репертуарах наявні характеристики злодіїв за їх '**професійною належністю**'. Характерною ознакою для англійської і української етносвідомості є '**асоціація злодія з кравцем**': англ. *There is knavery in all trades but most in tailors* [33, p. 565]; укр. *Що кравець, то й вор; що швець, то й п'яниця* [26, с. 58]; *Кравче, добре край або сукно віддай* [29, с. 304]; *Наш кравець по великих шляхах дубовою голкою шиє* [29, с. 304]; '**мельником**': англ. *Man a miller, man a thief* [33, p. 811]; *Every miller draws water to his own mill* [33, p. 811]; укр. *Кожний мельник на свій млин воду жене* [29, с. 304]; *Мельнику все вода несе* [29, с. 304]; *Не стільки млива, скільки дива* [29, с. 304].

Вербалізація ознаки '**професійна належність злодія**' виявляє й певні відмінності: 1) в англійській лінгвокультурі необхідні знання і практичні навички злодіїв приписують представникам професії '**ткача**': *Put a miller, a weaver and a tailor in a bag and shake them, the first that comes out will be a* [33, p. 811]; 2) в наївних уявленнях українців нечесність, схильність до злочинства є характерними рисами '**представників духовенства**': *Постава свята, а сумління злодійське* [28, с. 45]; *Чудо попові – як злодієві крадений кінь* [29, с. 304]; *У попа завжди долоня свербить* [29, с. 304]; *Хапай, дяче, поки гаряче* [29, с. 304]; '**шинкарів**': *Шинкар – як не вірить, так обголює* [28, с. 464].

В англійській культурі не лише вважається безвідповідальною надмірна довіра, але й засуджується всіляке '**недбальство, що стимулює злочинство**': *He that trusts a thief is a fool* [32, p. 321]; *Careless hussy makes many thieves* [32, p. 227].

Глибокий раціоналізм і прагматизм британців призводить до того, що часто в прислів'ях '**доньки, вдови з дітьми і слуги**' порівнюються зі '**злодіями**': *He that marries a widow and three children marries four thieves* [33, p. 811]; *Two daughters and a back door are three arrant thieves* [33, p. 811]; *The daughters spend, and the servants filch* [33, p. 811].

‘Зволікання та відкладання справ’ у британській побутовій свідомості осмислюється як те, що краде час: *Procrastination is the thief of time* [33, р. 811]. В англійській пареміології репрезентоване переконання, що ‘війна породжує злочинство’: *War makes thieves, and peace hangs them* [33, р. 811].

Українські прислів’я стверджують, що ‘злочинство є надзвичайно поширеним суспільним явищем’: *Нема лісу без вовка, а села без злодія* [25, с. 59]; *Злодій на злодію їде і злодієм поганяє* [25, с. 57]. Це зумовлено історичними чинниками: крадіжка – майновий злочин, зафіксований найдавнішими пам’ятками українського звичаєвого права.

Коллективна свідомість українців фіксує таку характерину рису злодія, як ‘паталогічна схильність до брехні’: *У вора сто умів* [25, с. 58]; *Ні один вор не скаже правди* [25, с. 58]; *Вора вішати ведуть, а він усе виправляється* [25, с. 58]. Аналогія ‘злочинства з пияцтвом’ відображена в українському прислів’ї *Г’яний і злодій – рідні брати* [29, с. 302], яке пов’язує ці два явища, що є формами девіантної поведінки.

Таким чином, зіставний аналіз образно-ціннісних і морально-етичних характеристик концепту CRIME / ЗЛОЧИН на матеріалі паремій англійської та української мов показав, що для британської та української наївної картини світу загалом характерне універсальне сприйняття злочину як суспільно-небезпечного явища, що в межах двох лінгвокультур набуває особливого етичного й ідеологічного осмислення. Паремійні смисли концепту CRIME / ЗЛОЧИН на шкалі оцінки концентруються у зоні негативного її простору, що засвідчує відповідне ставлення представників досліджуваних мовних спільнот до цього явища. Спільним для обох лінгвокультур є переконання про панування беззаконня й свавілля у суспільстві. Національно-специфічні концептуальні ознаки зумовлені пріоритетністю певних аспектів дослідженого фрагмента дійсності для представників британської та української лінгвокультур і особливостями його інтерпретації, специфікою етнічної свідомості, національного характеру (наприклад, британці приписують поведінкові характеристики злодіям, вдовам, дітям, слугам, а в українській мовній свідомості злодій асоціюється з п’яницею). Спільні концептуальні ознаки різняться в аспекті їх кількісного паремійного наповнення (наприклад, в англійських пареміях більш деталізоване уявлення про репутацію злодія, а в українських пареміях простежується більша варіативність мовної експлікації такої характеристики злодія, як спритність).

Перспективами подальших досліджень є вивчення паремійної об’єктивізації інших репрезентантів концептосфери права з метою виявлення етнічної своєрідності світосприйняття суспільно-правових феноменів англосаксонським й українським етносами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Фразеология и паремиология: учебное пособие / Н.Ф. Алефиренко, Н.Н. Семенов. – М. : Флинта: Наука, 2009. – 344 с.
2. Арутюнова Н.Д. О движении, заблуждении и восхождении / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Космос и хаос: Концептуальные поля порядка и беспорядка. – М. : Индрик, 2003. – С. 3 – 10.
3. Близнюк О.О. Концепти життя і смерті: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Олена Олександрівна Близнюк. – К., 2008. – 213 с.
4. Вайсгербер Й.Л. Родной язык в формировании духа / Йохан Лео Вайсгербер. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 232 с.
5. Голубовська І.О. Паремії як відбиття ціннісних пріоритетів етнічної спільності: (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов) / І.О. Голубовська // Мовознавство. – 2004. – № 2 – 3. – С. 66 – 74.

6. Гумбольдт В. Характер языка и характер народа / В. фон Гумбольдт // Язык и философия культуры. – М. : Прогресс, 1985. – С. 370–381.
7. Иванов В.В. О языке древнего славянского права: к анализу нескольких ключевых понятий / В.В. Иванов, В.Н. Топоров // Славянское языкознание : [матер. VIII Междунар. съезд славистов], (Загреб–Любляна, сент. 1978 г.) : [докл. совет. делегации]. – М. : Наука, 1978. – С. 221–240.
8. Калиновський Ю.Ю. Приказки та прислів'я як індикатори повсякденної правосвідомості / Ю.Ю. Калиновський // Гуманітарний часопис. – 2006. – № 3 – С. 75 – 85.
9. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Тетяна Анатоліївна Космеда. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с.
10. Коцюба З.Г. Паремії як об'єкт етнолінгвопсихологічного дослідження / З.Г. Коцюба. – Мовознавство. – 2009. – № 2. – С. 34–47.
11. Кузнецова Н.Ю. Когнитивное пространство “право” в паремиологии немецкого и русского языков: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Н.Ю. Кузнецова. – Челябинск, 2004. – 23 с.
12. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка: опыт систематизированного описания / Александр Владимирович Кунин. – М. : Изд-во: Международные отношения, 1972. – 289 с.
13. Левченко О.П. Принцип зооцентризма у фразеотворенні / О.П. Левченко // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. ст.]. – К. : КДЛУ, 2001. – Вип. 5. – С. 206–209.
14. Мокиенко В.М. Проблемы славянской паремиологии (лингвистические аспекты) / В.М. Мокиенко // Славянская фразеология и паремиология в XX веке : [сб. науч. ст.] / [под. ред. Е.Е. Иванова, В.М. Мокиенко]. – Минск : Зсицер Колас, 2010. – С. 167 – 188.
15. Потебня О.О. 3 лекцій теорії словесності. Байка, прислів'я, приповідка / Олександр Опанасович Потебня; [за ред. проф. О. Ветухова, Ф. Зелінського]. – Х. : Держ. вид-во України, 1930. – 112 с.
16. Сироткін В.М. Прислів'я та приказки як джерело вивчення етико-правових звичаїв і уявлень українського народу / В.М. Сироткін // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 1. – С. 39–42.
17. Снегирев И.М. Обзорение юридического быта с продолжением древнего и среднего периода русской народной жизни / И.М. Снегирев // Юридические записки. – М., 1842. – Т. 2. – 305 с.
18. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Вероника Николаевна Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
19. Толстая С.М. Грех в свете славянской мифологии / С.М. Толстая // Концепт греха в славянской и еврейской культурной традиции. – М. : Пробел–2000, 2000. – С. 9–43.
20. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
21. Цихоцкий А.В. Пословицы как источники устного народного права [Электронный ресурс] / А.В. Цихоцкий // Государство и право: теория и практика. – Калининград, 2002. – Вып. 1. – С. 14–30. – Режим доступа : http://www.pravo.vuzlib.org/book_z191_page_5.html
22. Чернобай О.Л. Філософія фольклорного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Чернобай Олена Леонідівна. – Л., 2011. – 223 с.
23. Юськів Б.М. Відображення своєрідної мовної свідомості українців у паремійній картині світу : омовлення концепту суддя / Б.М. Юськів // Психолінгвістика : [зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”]. – Переяслав-Хмельницький : ПП “СКД”, 2009. – Вип. 4.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

24. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [гол. ред. О.С. Мельничук]. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 2 – 573 с.
25. Збірка українських приказок та прислів'їв / [уклад. А. Багмет, М. Дашенко, К. Андрущенко]. – Репр. вид. – К. : Техніка, 2002. – 220 с.
26. Прислів'я та приказки: взаємини між людьми / [вступ. ст. М.М. Пазяка]. – К. : Наук. думка, 1991. – 440 с.
27. Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) : в 10 т. / [гл. ред. Р.И. Аванесов]. – М. : Русский язык, 1989. – Т. 2. – 494 с.
28. Українські приказки, прислів'я і таке інше / [уклад. М. Номис; упоряд., приміт. та вступ. ст. М. М. Пазяка]. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
29. Українські прислів'я та приказки / [упоряд. С.В. Мишанича, М.М. Пазяка]. – К. : Дніпро, 1984. – 390 с.
30. Online etymology dictionary [Electronic Resource] / [ed. D. Harper]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com>.
31. Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English / [ed. E. Partridge]. – L.; N.Y. : Routledge, 2006. – 4246 p.
32. The concise dictionary of English proverbs / [comp. J. Simpson, J. Speake]. – Oxf.; N.Y. : Oxford University Press, 1996. – 316 p.
33. The Oxford Dictionary of English Proverbs / [ed. F.P. Wilson]. – [3rd ed.]. – Oxf. : Clarendon Press, 1992. – 930 p.

Дата надходження до редакції 05.06.2015